

ארבעה לשונות של גאולה שנאמרו בגאולת מצרים,⁽¹⁰⁾ והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתני.⁽¹¹⁾

ואפילו הוא עני שבעניים, שמתפרנס מן התמחוי של צדקה, שהיא קערה שאוספין בה מזון לעניים [ועני שיש לו אפילו רק מזון שתי סעודות אינו נוטל מן התמחוי], גם לא יפחתו לו מארבע כוסות.⁽¹²⁾

גמרא:

והוינן בה: מאי איריא שנקט תנא דמתניתין דוקא "ערבי פסחים"? והלא אפילו בערבי שבתות וימים טובים נמי אסור לאכול סמוך למנחה?

דתניא: לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה, כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה, שמתאוה לאכול ויהיו חביבין עליו הקידוש וסעודת שבת, דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: אוכל והולך עד שתחשך.⁽¹³⁾ ומתריצין: אמר רב הונא: מתניתין דקתני "ערבי פסחים" דוקא, לא צריכא אלא לרבי יוסי, דאמר: "אוכל והולך עד שתחשך".

ואשמעינן מתניתין דהני מילי בערבי שבתות וימים טובים. אבל בערב הפסח, משום חיובא דמצה שלא תהא נאכלת בלילה על השובע, מודה רבי יוסי שלא יאכל סמוך למנחה.⁽¹⁴⁾

הגאולות בשירת הארץ היא.

12. ומיירי שיש לו מזון שתי סעודות ואם לא בשביל הד' כוסות לא היה נזקק ליטול מן התמחוי, וקמ"ל מתניתין שאפילו הכי כדי לקיים מצות ארבע כוסות לא ימנע מלקבל מהתמחוי. תוד"ה ולא יפחתו עפ"י מהרש"א.

ומהרשב"ם מוכח שהוא מבאר דאפילו מן התמחוי היינו שאפילו אם לא נתנו לו גבאי צדקה לארבעה כוסות ימכור את מלבושו או ילוח מעות או ישכיר עצמו בשביל יין לארבע כוסות.

13. הקשה הצ"ח דמאי קשיא ליה מדרבי יהודה והלא רבי יוסי חולק עליו ולדידיה לא קשיא והו"ל למימר לימא מתניתין דלא כרבי יהודה. ועיי"ש תירוצו.

ובראש הכרמל תירץ דעל כרחך מתניתין כרבי יהודה דהא לרבי יוסי מותר לאכול עד שתחשך והגמרא לא ס"ל השתא שיש לחלק בין ערב שבת ויו"ט לערב פסח.

14. בפסקי רי"ד הקשה מאי שנא חיובא דמצה

ובסוף מסקי התוס' דיש להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד.

10. הרשב"ם הביא כן בשם המדרש. והמרדכי הקשה דא"כ ליבעי גם כן ארבע מצות. ולכן הוא מפרש שארבע כוסות הם כנגד ארבע כוסות שנאמרו בישועה. מנת חלקי וכוסי. כוסי רויה. כוס ישועות, דמשמע תרי.

ויש שתירצו קושית במרדכי דלכן תיקנו את הרמז למספר הגאולות בכוסות דוקא ולא בשאר דברים משום דהיין הוא משום חירות.

ובחת"ס תירץ באטו עיקר התקנה היא השתיה אלא שתיקנו ארבעה שבחים כנגד ארבעה לשונות של גאולה והואיל ואין אומרים שירה אלא על היין לכן תיקנו לשבח על ארבע כוסות.

11. מובא בירושלמי שרבי טרפון היה מביא כוס חמישית כנגד "והבאתי".

ובשיטת שאר התנאים שלא מנו את "והבאתי" כתב בספר המנהיג משום שאינו מן